

"הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר", או שאמר "לאחר שתתגייר", או "לאחר שאשתחרר" או "לאחר שתשתחרר", או "לאחר שימות בעליך", או "לאחר שתמות אחותיך", או "לאחר שיחלוץ לך יבמיך": אינה מקודשת.

ובשלמא כולחו [כל המקרים] לאו בידו הוא, שהרי, אין בידו לשחרר את עצמו, או את המקודשת לו, ואי אפשר לו להרוג את בעל האשה, או אחותה, ואינו יכול לחלוץ לה. (20)

אלא גר הרי הוי בידו, שהרי בידו לגייר את עצמו, ואם כדבריך שאתה סובר: כל דבר שבידו לאו כמחוסר מעשה הוא, אם כן, גר וגירות אינם "דבר שלא בא לעולם", ולמה

אין קידושיהם קידושין! (21) ומשינין: גר נמו לאו בידו להתגייר הוא.

דאמר רבי חייא בר אבא אמר [בשם] רבי יוחנן:

א. גוי שבא להתגייר, צריך למול אותו ב-10 ולהטבילו לשם יהדות, וכן צריך הוא לקבל על עצמו את קיום כל המצוות.

ב. בשעת הגירות, מודיעים למתגייר מקצת מן המצוות הקלות ומקצת מן המצוות החמורות.

גר צריך שלשה ישראלים (1) שיטבילו אותו ויודיעו לו מקצת מצוות קלות וחמורות. (2)

ומאי טעמא, צריך הוא שלשה?

21. בשיעורי רבי שמואל [קידושין יז ב אות רסב] כתב שגוי ועבד מופקעים מעשיית מעשה קידושין. ואף על פי כן שייך שגוי יקדש אשה "לאחר שאתגייר", כי אין הגוי מופקע אלא מעשיית מעשה שיהיה בכוחו לפעול עכשיו, אבל כשמקדש אשה לאחר שאתגייר הרי כל כח המעשה הוא רק לפעול אחר כך ועתה הוא רק מכין מעשה שיפעל אחר כך כשהיה ישראל. [והוי כאילו כח המעשה חל רק אחר כך, ועל כן בעינן שיהיה המעשה קיים בשעת חלותו, וראה שם שתמה איך מועיל בגוי "לאחר שאתגייר מעכשיו"].

1. ואין צורך שיהיו מומחים, אלא כל ישראל ראויים לכך אם יכולים הם להודיעו מקצת מצוות.

2. א. רש"י. ובתוספות כתבו שמדין תורה אין צריך לטבול בפני שלושה, ורק לקבלת המצוות

אבן העזר נד יב וב"שיטה מקובצת" בבא בתרא קמב ב ד"ה הואיל בשם תוספות הרא"ש] ובשלמא אם החסרון ב"דבר שלא בא לעולם" הוא מצד הסמיכות דעת, יש לומר היות והוא בידו ואינו מחוסר מעשה — גמר ומקנה, אבל אם החסרון מצד אינו בעלים על ההקנאה, חידוש הוא לומר שעל ידי הוא "בידו" נחשב מעתה כבעלים על הדבר.

ב. ב"קובץ הערות" [סח ב] כתב שתוספות ביבמות [צג א ד"ה מיתין סוברים ש"בידו" היינו מה שמצד הדין יש בכוחו לעשות, אבל לדעת רבינו יואל [הובאו דבריו ברא"ש פרק עשרה יוחסין טז] צריך שיהיה בידו לעשותו כך בפועל, וראה בהערה הבאה.

20. אין להוכיח מכאן ש"בידו" היינו שמצד הדין בכוחו לעשות, כי יש לומר: כאשר מצד הדין אסור עליו לעשות, נחשב הדבר כמו שבפועל אינו בידו. [ראה בפירוש רש"י דברים יב יז] וראה בהערות בעמוד ב.

והיות שאין "בידו" להתגיייר, נמצא, שקידושין לאחר הגירות, הם קידושין של "דבר שלא בא לעולם", ואינם קידושין.

מתקוף לה [הקשה] רבי אבא בר ממל: אם כדברי רבי יוחנן האומר: כל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי, אלא מעתה [אם כן] הנותן פרוטה לשפחתו (6) ואמר לה: "הרי את מקודשת לי לאחר שאשתחרריך"

כי משפט כתיב ביה [לענין גירות] (3) והרי הוא כמו דין, ודין צריך שלשה. (4)

והיות שצריך הוא שלשה שיזדקקו לו ויטפלו בגירותו, נמצא, שאין "בידו" להתגיייר, כי, מי יומר דמזדקקו ליה הני (5) תלתא, אולי לא ירצו השלושה לטפל בגירותו.

יהודה גר בעי בית דין, וראה ב"תורה תמימה" על פסוק זה] אי נמי "משפט אחד יהיה לכם ולגר" [במדבר טו טז]. וראה בפירוש המלבי"ם פרשת ויקרא אות קצא.

4. כדילפינן בסנהדרין ג ב. ואף שבכל "משפט" צריכים הדיינים להיות מומחין וסמוכין ובזמן הזה בטלה ה"סמיכה", מכל מקום לענין גירות סגי בשלשה הדיוטות, היות והם פועלים בשליחותם של הדיינים המומחין — תוספות [ראה ברמב"ן יבמות מו ב ש"שליחותיהו דמומחין" אפשר שהוא דין תורה].

והרמב"ן [שם] כתב דהא דבעינן שלשה הלכתא גמירי לה, ומה שאמרו דמשפט כתיב ביה הוא אסמכתא, וההלכתא הצריכה שלשה ולא הצריכה מומחים.

5. כתב הרש"ש: מה שאמרו מי ימר דמזדקקי ליה הני תלתא, הוא משום דאף דלא בעי מומחים, מכל מקום בעי חכמים שידעו להודיעו מקצת מצות, לכן לקמן גבי גט לא אמרו מי ימר דמזדקקו ליה עדים משום דלעדים רובן כשירים [וב"שטיטה לא נודע למי" חילק בין היכא דבעינן שלשה לבין היכא דסגי בשנים].

6. יש לשאול: איך היא זוכה בכסף הקידושין, הא אין עבד זוכה במתנה שקיבל מרבו [כמבואר בריטב"א לעיל כג ב ד"ה דכולי עלמא]!?

צריך שלשה. [תוספות הוכיחו את שיטתם ממה שאמרו ביבמות מז ב, ראה שם בתוספות ד"ה מי דכל שטבילתו מפורסמת לכל נחשב כמו שטבל בפני שלשה].

וב"נמוקי יוסף" ביבמות מה ב כתב שגם הטבילה צריכה להיות בפני שלשה, כי גירות "משפט" היא, ומי שמל ולא טבל כאילו לא מל, ומשמע מדבריו, דהמילה עצמה פשיטא שצריכה להיות בפני שלשה. [וב"שלטי גבורים" שם בשם ריא"ז סובר להיפך: טבילה בפני שלשה דוקא ומילה לא, וראה ב"אחיעזר" ג כז ד"ה וע"ד].

ב. ב"שטיטה לא נודע למי" כתב: ולמאי דכתב הגאון רבי יצחק ז"ל [הרי"ף] בפרק החולץ דלכתחילה צריך שלשה [ולא לעיכובא] נמי לאו בידו מיקרי, דמסתמא לא יתגיייר אלא כהלכה וכמו שראוי לעשות לכתחילה, הלכך איכא למימר מי ימר דמזדקקי ליה בי דינא, ממורי גר"ו וצריך עיון. כלומר, לדעת הרי"ף: בשום חלק מן הגירות אין מעכב שיהיו שלשה דיינים, ואף על פי כן לא חשיב "בידו".

3. רש"י כתב שהכוונה למה שנאמר בפרשת אמור [ויקרא כד כב]: "משפט אחד יהיה לכם כגו כאזרח" ובתוספות ביבמות מו ב ד"ה משפט כתבו שכוונת הגמרא למה שכתוב בדברים [א טז]: "ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו" [ופירש רש"י יבמות מז א: מדכתיב "גרו" אצל "ושפטתם" מכאן אמר רבי

[שאשחרר אותך], (7) והרי "בידו" הכי נמי דהו קידושיין [וכי אכן קידושיין לשחררה]. (8)

מצות פעם נוספת, הרי קבלת מצות צריכה שלשה, ויכולה היתה הגמרא לתרץ כמו לעיל "מי יימר דמיזדקקי ליה הני תלתא".

אך בתוספות ר"י הזקן כתב דיש לחלק בין גוי שיתכן ולא יזדקקו לו שלשה לגיירו, לבין ישראל שרוצה לשחרר שפחתו בודאי יזדקקו לו שלשה ובידו הוא.

ב. עוד כתב הר"י הזקן [לפי השיטות שצריך שלשה בין לענין טבילה ובין לענין קבלת מצות] דלענין גר שצריך קבלת מצות מי אמר שימצא תלמידי חכמים הראויים להודעת המצות. אבל בעבד המשתחרר אף על פי שצריכים שלשה לטבילתו, הרי אין צריך שיהיו חכמים, ובידו הוא שכל אדם ילך לשם דמצוה קעביד.

ומדבריו מבואר: א. טבילה בפני שלשה מעכבת בשחרור עבד. ב. מצוה להטביל את העבד המשתחרר. ויש לתמוה הא המשחרר עבדו עובר בעשה!?

ואכן בריטב"א יבמות מח א כתב להוכיח דאף אם טבל בשעת שחרורו שלא בפני שלשה טבילתו טבילה, היות שטבל בפני בית דין כשנעשה עבד, כי אם בעי שלשה מה הקשתה הגמרא בסוגין, שמא לא יזדקקו לו בית דין כי המשחרר עבדו עובר בעשה!?

וכתב שם המגיה בציון 291 שלדעת הריטב"א מדובר בטבילה קודם שמקבלת השפחה גט שחרור, על כן יש איסור בהטבלתה, ולדעת הר"י הזקן יש לומר שהוא סובר כמו שכתב הגר"ח [בספרו על הרמב"ם איסורי ביאה יג יב] שצריך לטבול אחרי קבלת הגט [למאן דאמר שטבילה מעכבת] וראה עוד מה שהאריך שם ובציון 290.

ג. ברשב"א ובתוספות הרא"ש כתבו שטבילת עבד משוחרר אינה מדין תורה אלא מדבריהם.

יש לומר: האדון אמר לשפחתו שתזכה בכסף לכשישחררנה, או דכסף קידושיה דאין לרבה שייכות אליהם שאני מסתם מתנה. [ועוד משכחת לה שיוכל לקדש את שפחתו בקידושי כסף בשחק ורקד לפניה אי נמי בנתן לה אחר פרוטה עבור הרב]. — "חזון איש".

7. יש גורסים שאשחרריך. ואף על פי שהמשחרר עבדו עובר בעשה ד"לעולם בהם תעבודו" [גיטין לח ב], בכל זאת נחשב "בידו" — הגהות הרד"ל.

ולעיל הערה 2 ב. הובאו דברי ה"שיטה לא נודע למי", שאם צריך לעבור על דין "לכתחילה" אינו נחשב בידו, אך יש לחלק ולומר: התם שאני שהוא תלוי בדעת אחרים, והם לא יתרוצו לעבור על דין דלכתחילה, אבל הכא הוא תלוי בדעת עצמו, ורוצה לשחרר אותה, הוה ליה "בידו", אף שאיסור יש בדבר.

וב"קובץ הערות" [הובאו דבריו לעיל עמוד א] כתב בדעת תוספות ש"בידו" היינו שמצד הדין בכוחו לעשות זאת, אך יתכן שאף אם אינו עושה כהוגן נחשב "בידו".

ומה אמרו לעיל עמוד א שאין בידו לקדש את אחות אשתו, כי אין בידו להרוג את אשתו, רציחה שאני.

ויש שתירצו את קושיית הרד"ל על פי מה שכתב הר"ן [גיטין לח ב] שאם עושה לצורך עצמו אינו עובר באיסור עשה ד"לעולם בהם תעבודו" והכא נמי הרי משחררה כדי לישא אותה לאשה.

8. כתבו בתוספות דמקושיית הגמרא מוכח שאין עבד צריך קבלת מצות בשעה שהוא משתחרר ונעשה יהודי גמור, כי אם צריך הוא לקבל עליו

הם?! (9)

ומשנינן: הכי השתא [וכי קושיא היא זו], הרי התם שאני, דמעיקרא היתה השפחה חשובה כבהמה, והשתא נשתחררה ויש לה דעת אחרת, והרי אין לך "מחוסר מעשה" גדול משינוי מהותי זה. (10)

לפיכך, קודם השחרור נחשבת היא כדבר שלא בא לעולם, ואינה מקודשת לו, אף על פי שבידו לשחררה.

ומקשינן: ואלא הא דאמר רבי אושעיא: הנותן פרוטה לאשתו, ואמר לה: "הרי את מקודשת לי לאחר שאגרשיך" [נתן לה כסף

קידושין, ורוצה הוא שיחולו הקידושין מיד אחרי שיגרש אותה], אינה מקודשת לו, אם גירשה.

וכי אטו הכי נמו דלרבי יוחנן נימא דהווי קידושין ואינם קידושין "בדבר שלא בא לעולם", היות ובידו לגרשה?!

ומשנינן: רבי יוחנן אינו תולק על רבי אושעיא, ואין אשה זו נחשבת כדבר שבא לעולם כי נהי [אמנם] דבידו לגרשה, וכי אטו בידו לקדשה אם יגרשנה, שמא לא תתרצה בקידושו. (11) ולא אמרינן כל שבידו לאו כמחוסר מעשה אלא במה שאין העושה תלוי בדעת אחרים. (12)

שייך לומר מעיקרא בהמה, דבעבד דוקא הוא דאיכא למימר הכי משום דאיחקש לבהמה דכתיב: "שבו לכם פה עם החמור" [בראשית כב ה] אבל גוי לא כדמשמע ביבמות כב א.

וכתב ב"תורת אבירים" אות לד דלפי הטעם שהוי כמחוסר מעשה יש מקום לחלק בין עבד לגוי דלא הוי כבהמה, אבל לפי הטעם שהוי כדבר שלא היה בעולם גוי ועבד שוים. [ואכן, הריטב"א שכתב את הטעם של דבר שלא היה בעולם השוה בין גוי לעבד].

11. הקשה הרשב"א: והלא שניהם מרוצים עכשיו בכך, וביד שניהם הוא להתקדש, ואמאי נחשב מחוסר מעשה?!

ותירץ: כיון שאינו בידו של אחד מהם, מחוסר מעשה הוא, שאף היא אם תרצה להתקדש לו אחרי שתגרוש, הלא אין בידה להתקדש לו בעל כרחו.

אי נמי: שמא תשתנה דעתה אחרי הקידושין וראה בתוספות ר"י הזקן.

12. כתבו הראשונים: תירוץ זה עולה לכל השנויים במשנה, וכן הוא דרך התלמוד להקשות

[ויש להסתפק אם כוונתם לומר שנחשב "בידו" היות שאין צורך בטבילה זו מדין תורה, או שמסתבר לומר שאין צריך שלשה אם אין טבילה זו מדאורייתא].

9. הוה קים ליה בפשיטות דאינה מקודשת — "עצמות יוסף".

10. א. שכשנשתחררה היא ברייה אחרת שאין לה שום דמיון עם מה שהיתה תחילה — תוספות ר"י הזקן. וראה עוד ב"חזון איש" סימן קמח ד"ה ומ"מ י"ל.

ב. ברש"י מבואר שהיות והויא ברייה אחרת על כן נחשב כ"מחוסר מעשה". וראה בשערי יושר [ו יז ד"ה ונראה לי] ו"קובץ ביאורים" [גיטין אות לח] ש"בידו" עושה כאילו הדבר ראוי עכשיו, אבל אם הדבר אינו נמצא כלל בעולם, אי אפשר להחשיבו כאילו בעולם על ידי שבידו להביאו לעולם. וה לשון הריטב"א: פירוש וכדבר שלא היה בעולם דמייא.

ג. כתב הרשב"א: תירוץ זה מעיקרא בהמה השתא דעת אחרת מתרץ גם את הקושיא הראשונה לענין גר וגירות, אי נמי לענין גר לא

אין תורמין מן התלוש המחוייב בתרומה, על המחובר הפטור, ואם תרם אין תרומתו תרומה.

כיבד? אם אמר: "פירות ערוגה זו שהם תלושין, יהיו תרומה על פירות ערוגה זו שהיא מחוברת"; או שאמר: "פירות ערוגה זו שהיא מחוברת, יהיו תרומה על פירות ערוגה זו שהם תלושין, לא אמר כלום, שאין תורמין מן הפטור על החיוב ולא מן החיוב על הפטור.

אבל, אם אמר: "תהיה ההפרשה חלה לכשיתלשו הפירות ויתחייבו בתרומות ומעשרות", ונתלשו הפירות. דבריו קיימין, כי בידו לתלוש, וכל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי.

אין הפירות חייבים בתרומות ומעשרות עד שיגיעו ל"עונת המעשרות".

איזו היא עונת המעשרות, משיגיעו הפירות לשלב שיוכלו לזרעם ויצמיחו.

ושאלין: לדבריך, שאי אפשר לקדש אשה, ואפילו את אשתו, לאחר גירושיה, אם כן תפשוט את ספיקו של רב אושעיא.

דבעי [הסתפק] רב⁽¹³⁾ אושעיא: הנותן שתי פרוטות בבת אחת לאשה, באחת אמר לה: "התקדשי לי היום", ובאחת אמר לה: "התקדשי לי לאחר שאגרשיך", האם אכן תהיה מקודשת לו אחר שיגרשנה?

האם תפשוט מינה [ממה שאמרנו: אין בידו לקדשה אחר כך] דלא הוה קידושין.

ודחינן: מהכא לא תפשוט, כי יש לומר: דלמא [שמא] כי היכי כמון דתפסי קידושין אם יקדשנה השתא, תפסי נמי אם יקדשנה עכשיו, על הזמן שלאחר כן, אבל אם נתן פרוטה לאשתו, שאי אפשר לו לקדשה השתא, שמא אינה מקודשת אף אם מקדשנה לאחר שיגרשנה.⁽¹⁴⁾

תניא בברייתא כותיה דרבי יוחנן:

טעמא דר' אושעיא משום דכיון דמחוסרת גירושין חשיבא כדבר שלא בא לעולם, אף על פי שבידו לגרשה, אם כן לא דמיא לבעיא דר' אושעיא דהשתא פנויה היא, אבל השתא דקאמר רבי יוחנן דלא חשיבא מחוסר מעשה היות ובידו לגרשה, ורק מחמת שאין בידו לקדשה, אם כן תפשוט הא דר' אושעיא.

14. ואם תאמר, מאי שנא מהאומר לאשה "הרי את מקודשת לי לאחר שלשים", דמקודשת היא?!

יש לומר: הכא שאני שאינו רוצה שיחולו קידושין שניים עד שיעבור עליה זמן אחר שאינו ראוי לתפוס בו קידושין, אבל במקדש אשה

ולתרץ תירוץ שאינו מספיק אלא לאותה קושיא, כדי שיחזור ויקשה ויתרץ לבסוף תירוץ שהוא מספיק לכל הקושיות.

13. א. כך היא גירסת הגמרא לפנינו וכן בגדרים ל א, אך ברש"י כתוב תפשוט דבעי רבי אושעיא. ויש לשאול: מדוע שאלה הגמרא שיש לפשוט ספיקו של רבי אושעיא מדברי רבי יוחנן, הרי יש להקשות יותר: תיפשוט מדברי עצמו, שהרי לעיל אמר רבי אושעיא: הנותן פרוטה לאשתו ואמר לה הרי את מקודשת לי לאחר שאגרשיך אינה מקודשת?! וברשב"א כתב דלעיל גרסינן רב הושעיא ולא רבי.

ב. וברמב"ן תירץ דמעיקרא קא סלקא דעתין

אמר [פירש] רבה: **לא אמר רבי אליעזר בן יעקב:** אדם מקנה ומפריש דבר שלא בא לעולם, **אלא בערוגה של שחת**, שאף על פי שלא הביאו הגרעינים שלישי, על כל פנים שחת יש כאן, שראוי לקצור ולהאכיל לבהמה, ונמצא שיש כאן דבר הניכר וחשוב.

אבל באגם, והיא ערוגה, שיש בה צמחים רכים שלא גדלו אלא מעט, ואין במה שמבצבץ מן הקרקע, אלא כדי לכופף את ראשו, **לא אמר רבי אליעזר בן יעקב**, כי מודה הוא בדבר שאינו חשוב שאינו יכול להקנותו כשעדיין לא בא לעולם.

ורב יוסף חלק על רבה ואמר: רבי אליעזר בן יעקב סובר: אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, אף בדבר שאין לו כל כך חשיבות, לפיכך, **אפילו באגם אמר רבי אליעזר בן יעקב:** דבריו קיימין.⁽¹⁶⁾

ושאלינן: **ומאי משמע, דהאי אגם לישנא דבוצלנא הוא?** כלומר, מנין ש"אגם" משמעותו תבואה שאפשר לכופף אותה ועדיין אינה "שחת" שהיא קשה ואינה מתכופפת?⁽¹⁷⁾

בתבואה: "עונת המעשרות" היא כאשר תגיע התבואה לשליש בישולה.⁽¹⁵⁾

יתר על כן [תוספת על דברי תנא קמא], **אמר רבי אליעזר בן יעקב:** אפילו אם אינו בידו, כלומר, לא רק אם אמר: "פירות ערוגה זו שהם תלושין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו שעתה היא מחוברת", או, אם אמר: "פירות ערוגה זו שהיא מחוברת יהיו תרומה על פירות ערוגה זו שהן תלושין לכשיתלשו", ונתלשו דבריו קיימין.

אלא אפילו אם לא הביאו הפירות המחוברים שלישי, ואין בידו לחייבם בתרומות ומעשרות, בכל זאת, אם אמר: "תחול התרומה לכשיביאו הפירות המחוברים שלישי ויתלשו" ואחר כך הביאו שלישי ונתלשו, דבריו קיימין.

כי רבי אליעזר בן יעקב סובר: אדם מקדיש ומקנה דבר שלא בא לעולם. לפיכך, יכול הוא להפריש תרומה מפירות שלא הביאו שלישי, אף על פי שאין בידו להביאן לידי חיוב.

שאינן אדם יכול להפריש עליו אליבא דרבי אליעזר בן יעקב, כמו שמבואר בהמשך הסוגיא.

17. על פי "נחלת משה". ראה בתוספות חולין נט ב ד"ה והרי: ומבוצלות לשון כפיפה כדאמר בקידושין פרק האומר מאי משמע דהאי אגם לישנא דבוצלנא הוא דכתיב הלכוף כאגמון ראשו.

וברש"י משמע שלשון "בוצלנא" הוא תחילת גידול התבואה ראה בעירובין כט ב רש"י ד"ה דלא איבצל.

"לאחר שלשים" בשעה שקידשה ראויה היתה לקידושין וכל אותו זמן של שלשים יום גם הוא ראוי לקידושין והלכך מקודשת היא — רשב"א.

15. שנאמר [ויקרא כה כא]: "ועשת את התבואה לשלש השנים" אל תיקרי שלוש אלא לשליש [ראש השנה יג]. כלומר, "עשיית התבואה" היא כאשר הגיעה לשליש בישולה, וכתיב [דברים יד כב]: "עשר תעשר את כל תבואת זרעך" עד שתעשה "תבואה" [רמב"ם מעשר ב ג].

16. אבל אם כלל לא בא לעולם מודה רב יוסף

אמר רבי אלעזר: דאמר קרא [ישעיה נח ה]:
"הלכוף כאגמון" (18) **ראשו**, משמע ש"אגם"
 [מלשון אגמון] ראוי לכופ את ראשו.

ושאלין: **כמאן** מהאמוראים **אזלא** הא
 מימרא דרבי חנינא [לקמן]?

דתנן: (19) **האומר לחבירו: "אם ילדה אשתך**
נקבה, תהיה בתך זו מקודשת לי", לא אמר
כלום.

והיות (20) שהלכה כרבי אליעזר בן יעקב, על
 כן **אמר רבי חנינא: לא שנו** במתניתין: לא
 אמר כלום, **אלא כשאין אשתו מעוברת**, ולא
 בא לעולם אפילו מקצתה של הבת
 המתקדשת.

אבל, אם היתה **אשתו מעוברת דבריו** של
 מקדש קיימין, היות ומקצתה בא לעולם.

והשתא, יש לשאול: **כמאן** [כמו מי] מן
 האמוראים [רבה ורב יוסף] נאמרה מימרא
 זו, האם לכולי עלמא היא, או רק אליבא
 דחד מינייהו?

ומפרשין: לכולי עלמא היא, אלא שיש
 חילוק בין רבה ורב יוסף, באיזה שלב

בעיבור נמצאת האשה, כדי שיתפסו
 הקידושין, אם תלד נקבה.

כי, **אי כרבה** סבירא ליה לרבי חנינא, אם כן,
 מתניתין מיירי **כשהוכר עוברת**, שכאשר
 הוכר עוברת, דבר הניכר וחשוב הוא, כמו
 שחת בתבואה.

ואי כרב יוסף סבירא ליה לרבי חנינא, אם
 כן, סגי במה שבא מקצתה לעולם, ואין צריך
 דבר הניכר וחשוב, ועל כן, **אף על פי שלא**
הוכר עוברת מקודשת היא, לדעת רבי
 אליעזר בן יעקב.

ואיכא דאמרי: בין רבה ובין רב יוסף
 סוברים: ב"אגם" מודה רבי אליעזר בן יעקב
 שאין אדם מפריש עליו, וב"שחת" עצמה
 נחלקו רבה ורב יוסף.

וכן **אמר רבה: לא אמר רבי אליעזר בן**
יעקב: דבריו קיימין, **אלא בשחת דבי**
כיבשא [של בית בעל], שדי לה במי גשמים,
 ואין חשש שתיפסד השחת ותתקלקל,
 לפיכך, נחשבת היא כמי שבאה לעולם,
 ויכול להפריש עליה.

אבל בשחת דבי שקיא [של בית השלחין],

דגרע ממנו, שהרי בלאחר שאתגייר אינה
 מקודשת, ואם הוי כמו אשתו מעוברת, אם כן
 על כרחך משנתינו דלא כרבי אליעזר בן יעקב.

20. על פי רשב"א [וכן משמע מרש"י]. אלא
 שהרשב"א כתב דאמנם רבי חנינא סובר כרבי
 אליעזר בן יעקב ועל כן פירש את הברייתא
 כמותו, אבל אנן קיימא לן כרבנן ואין כאן
 קידושין אף על פי שהוכר העובר.

18. ב"אבן עזרא" וב"מצודת ציון" פירשו
 ש"אגמון" הוא כמו גומא — שם של צמח רך.
 וכן כתב הרד"ק [שם ט יג] וברש"י בישעיה
 כתב: אגמון הוא כמין מחט כפוף וצדין בו
 דגים.

19. כך נראית גירסת רש"י. וכתב ב"פני יהושע"
 דלא דק בלישנא דמתניתין וברשב"א גרס
דתניא. ראה בדבריהם ובתוספות הרא"ש
 שנחלקו אם גוי קודם שנתגייר הוי כמו עובר או

שאינה מקודשת, אלא שאין אשתו מעוברת, אבל אשתו מעוברת דבריו קיימים.

והשתא יש לשאול: כמאן אזלא מימרא דרבי חנינא.

ומפרשינן: מימרא דרבי חנינא מיירי, כשהוכר עוברת וכדברי הכל היא, כי גם לדעת רב יוסף: באגם לא חלה ההפרשה, ורק בשחת, שהוא דבר הניכר וחשוב, וכן באשה רק אם כבר הוכר עוברת הווי קידושין, ולא קודם לכן.

אמר אביי: (22) רבי אליעזר בן יעקב וגם רבי וגם רבי מאיר כולו (23) [שלשתם] סבירא

שצריכה השקאה, לא אמר רבי אליעזר בן יעקב, כי עשויה היא להפסד, אם לא ישקנה כראוי, הלכך, הרי היא כמו שלא באה כלל לעולם. (21)

ורב יוסף חלק על רבה ואמר: אפילו בשחת דבי שקיא אמר רבי אליעזר בן יעקב.

ושאלינן: כמאן מן האמוראים [רבה ורב יוסף] אזלא [הולכת, מתאימה] הא מימרא דרבי חנינא דלקמן?

דתנן: האומר לחבירו: "אם ילדה אשתך נקבה, הרי בתך זו מקודשת לי" לא אמר כלום, ואמר רבי חנינא: לא שנו במתניתין

23. א. לאו משום דכולהו סבירא להו כי הדדי, דהאי לית ליה סברא דהאי, ומיהו בחדא שיטה הולכין, משום הכי לא קאמר אביי אמרו דבר אחד, כי אמרו דבר אחד משמעו דכולהו כי הדדי — רשב"ם בבא בתרא עח ב.

ואף על פי גב דרבי מאיר ורבי אליעזר פליגי אהדדי, דלרבי מאיר אפילו בפירות שלא באו לעולם קנה ואילו לרבי אליעזר לא קנה אלא בשחת, מכל מקום כולו דלא כרבנן — ריטב"א.

אבל תוספות ותוספות הרא"ש כתבו שרבי מאיר ורבי אליעזר בן יעקב מודים זה לזה ויתכן הם גרסו בגמרא אמרו דבר אחד ראה בלשון תוספות.

ב. הקשו בתוספות הרא"ש: תימה דבכל דוכתא אמרינן דלרבי מאיר אדם קונה פירות דקל לחבירו אף על פי שלא באו לעולם כלל ולא בעינן לא שחת ולא אגם, ואיך אמרינן דרבי מאיר ורבי אליעזר בן יעקב קיימי בחד שיטתא!?

ויש לומר: שחת או אגם לענין תרומה הוי כפירות דקל שלא באו לעולם, דלענין קנין

21. ולא סגי במה שבידו להשקות, כי על יצירת דבר חדש לא מהני בידו, כדלעיל גבי מעיקרא בהמה השתא דעת אחרת — "אילת השחר" וראה מה שנתבאר לעיל.

22. בראשונים הובאה שיטה שאביי חולק על רבה ורב יוסף, כי הם סברו אליבא דרבי אליעזר בן יעקב שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ובשחת או אגם וכן באשתו מעוברת דבריו קיימין אפילו לרבנן.

ואביי סבירא ליה דבכל גונא מיירי רבי אליעזר, אפילו בפירות שלא באו לעולם כלל. [וכן ביארו בדעת הרמב"ם אישות ז טז, וראה ב"פני יהושע", בחידושי רבינו חיים הלוי ובביאור ההלכה בספר "דרך אמונה" תרומות ה ט שביארו מה שכתב הרמב"ם שהיא מקודשת וצריך לחזור ולקדשה לכשתיוולד].

אבל הראשונים דחו שיטה זו וכתבו שבודאי גם לרבה ורב יוסף סובר רבי אליעזר בן יעקב אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ורבי חנינא סבר בעובר כמאן דאמר אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, אבל לרבנן לא קנה, אף אם הוכר עוברת.

הוזהרו בית הדין שלא יסגירוהו להשתעבד בו.⁽¹⁾

ושאלינן: היכי דמי, אי בשיחררו כבר, ובא להשתעבד בו, אמאי קרי ליה קרא "עבד"?⁽²⁾

אמר [פירש] רב נחמן בר יצחק: כגון, דכתב ליה, בגט שחרורו: "לכשאקח אותך,⁽³⁾ הרי עצמך קנוי לך מעכשיו"⁽⁴⁾, כלומר: מוסר הוא ביד עבדו של חברו, גט שחרור, ואומר לו: השחרור יחול כאשר תהיה קנוי לי, ואז תועיל לך נתינת הגט שנעשית עכשיו.

להו: אדם מקנה דבר שלא בא ביאה גמורה⁽²⁴⁾ לעולם, ומפרש לה ואזיל:

א. רבי אליעזר בן יעקב סובר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ביאה גמורה, הא דאמרן [מה שהזכרנו] לעיל: דבריו קיימין אף אם לא הביאו שלישי.

ב. רבי נמי, סבירא ליה אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, דתניא כברייתא.

א-ג "לא תסגיר עבד אל אדוניו, אשר ינצל אליך מעם אדוניו" [דברים כג טז], רבי אומר: בלוקח עבד על מנת לשחררו, הכתוב הזה מדבר, שאם בא לבית דין להנצל מן הלוקח,

2. רש"י. ואין הלוקח קרוי "אדוניו". וגם מילתא דפשיטא הוא שאסור לישראל להשתעבד בישראל [עבד משוחרר] חבירו – רש"י ותפארת יעקב [גיטין מה א].

3. דוקא בלשון זו מועיל השחרור בשעה שיכנס העבד לרשותו, אבל אינו יכול לשחרר אותו עכשיו, כי עדיין הוא ברשות רבו הראשון, ואין אדם משחרר עבדו של חבירו – ריטב"א.

4. א. משמע דלמאן דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, מכל מקום צריך הוא לומר "מעכשיו". וקשה, דלקמן באומר לאשה "הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר" כו' אמר רבי מאיר דמקודשת ולא קתני דבעי למימר "מעכשיו"!

ועוד קשה מסברא, דהא למאן דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, מהני קניין בדבר שלא בא לעולם, כמו בדבר שבא לעולם, ובדבר שבא לעולם אין צריך שיאמר מעכשיו.

והנה יש חילוק בין קנין כסף לקנין שטר, דבכסף אף אם נתאכלו המעות מקודשת היא, ואילו בקנין שטר, אם נקרע השטר קודם זמן

כשיבואו כל דהו לעולם יראו לקנין, אבל שחת או אגם לא יראו לתרומה עד הבאת שלישי. וראה עוד במהרי"ט ובתוספות יבמות צג. [וברשב"א: שרבי מאיר ורבי אליעזר נחלקו בסברות הפוכות].

ג. כתב הר"ן: ויש מי שאומר דכשאמרו בלשון אמרו דבר אחד אפשר דהוי הלכתא כוותיהו, אבל היא דאמרינן רבי פלוני ורבי פלוני כולהו סבירא להו כי הכא, הויא "שיטה" שהיא קבלה ביד הגאונים דלית הלכתא כחד מינייהו.

וראה בראשונים שכתבו דלית הלכתא כרבי אליעזר בן יעקב כיון שאבוי העמיד את דבריו ב"שיטה" [כי הם גרסו: כולהו סבירא להו] אבל תוספות הביאו ראיה מיבמות צג דלית הלכתא כוותיהו [כי הם גרסו: אמרו דבר אחד].

24. רש"י. שהרי לרבי אליעזר בן יעקב צריך שהתבואה תתחיל לצמוח ושהעובר יהיה כבר בעולם.

1. מהר"ם גיטין מה א. וראה במאירי.